

Изследване равнището на академичната мотивация на студентите от педагогическите специалности

Десислава Стоянова

Abstract: *The studying of the internal readiness of the students for active attitude toward the education process is very important to be that process successful. The article examines the results from the research of the academic motivation level in students of pedagogic. The basic theories are analyzed for the character, models and the functions of the motivation. The directions are outlined for improving the quality of the education in training the pedagogical specialists.*

Key words: *research, academic motivation, students in pedagogic, theories, results*

ВЪВЕДЕНИЕ

Проблемът за изследването на мотивацията като съвкупност от енергетични сили, предизвикващи индивидуалното поведение, е предмет на широко изследване в сферата на различни клонове от науките за човека, най-вече в областта на педагогиката, социалната, педагогическата и организационната психология.

Изходна постановка при изучаването на мотивацията е схващането за нейната същност като вътрешен процес, който активира, насочва и поддържа поведението на даден индивид в течение на времето. Този личностно-поведенчески конструкт включва целева насоченост на поведението и изисква получаването на пряка и своевременна връзка между целенасочените действия и постигнатите резултати.

Мотивацията произтича от някаква потребност, която не е удовлетворена. Тази теза е базов компонент, върху който се изграждат утвърдените теории за същността и функциите на видовете мотивация.

Теориите за мотивацията се подразделят на съдържателни, процесуални и теории за поддръжката.

Съдържателните теории изхождат от основните потребности, които мотивират човека. Към тях спадат *Теорията за йерархията на потребностите на Маслоу*, *ERG - теорията на Алдерфер*, *Теорията на МакЛиланд за мотивация чрез постижения* и *Двуфакторната теория на Херцберг* [9].

Процесуалните теории отделят внимание най-вече на процесите, които насочват човека да постъпва по един или друг начин. От тях най-популярни са: *Теорията на очакването (Разработена е през 1964 г. от Виктор Вруум)* [5], *Теорията на равновесието и теорията за целите на Стейси Адамс* [5]. Тази група теории става основа за разработването на Теориите за поддръжката (основоположник – Б. Ф. Скинър) [3], обединени около схващането, че човешкото поведение се формира от своите последствия.

Въз основа на задълбочени изследвания, свързани с теорията на Скинър, психологът Алберт Бандура разработва следващото стъпало в мотивационната теория - Теорията за социалното познание [1]. Основната идея е, че познавателни процеси се осъществяват непрекъснато при взаимодействие на три основни фактора: поведението на даден човек, личностните му качества и въздействията от заобикалящата среда. Всеки влияе върху заобикалящата го действителност, а от своя страна тя определя начина му на мислене и действие.

Това схващане е особено валидно по отношение определянето характера на един особено важен специфичен вид мотивация - мотивацията за учене, която може да се разглежда едновременно и като генерална черта на личността, и като състояние, обусловено от ситуацията. Този специфичен вид вътрешно състояние осигурява мотивационна енергия по посока реализирането на конкретно поведение и постигането на предварително поставени цели в процеса на обучение.

Мотивацията за учене се дефинира в термините на цели, които насочват или подтикват обучаваните към постигането им чрез идентифицирането на мотивационната сила на предхождащите събития или чрез детерминирането на мотивационните значения на фактическите или когнитивно представените резултати.

В нея са включени различни мотиви за учене. Те отразяват общото положително емоционално отношение към процеса на учене и обуславят стремежа към проникване в същността на изучаваните явления на фона на своевременното преодоляване на трудностите и напрежението чрез стремежа за непрекъсната личностна самоактуализация (по А. Маслоу) [7].

Правилното и целесъобразно организиране на процеса на учене благоприятства изграждането на положителна мотивация за учебна дейност, стимулира развитието на познавателни интереси, които веднъж формирани, се превръщат в действени вътрешни фактори за подобряване на качеството и ефективността на учебната дейност.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Проучването на вътрешната готовност на студентите за активно отношение към учебния процес е от съществено значение за неговото ефективно управление и въвеждането на нови форми на обучение. Академичната мотивация като част от пошироката мотивационна ориентация към собственото професионално развитие, стимулира самоподготовката на студентите и е съществен фактор при изграждането на добри специалисти с висше образование.

Ето защо си поставихме за цел изследване равнището на академична мотивация на студентите редовно и задочно обучение от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ (ПНУП).

Задачи на изследването:

1. Диагностициране и установяване равнището на академична мотивация на студентите от специалността Предучилищна и начална училищна педагогика – редовно и задочно обучение.
2. Извършване сравнителен анализ на данните за състоянието и равнището на академична мотивация на студентите от посочената специалност - редовна и задочна форма на обучение.
3. Систематизиране на основните фактори които благоприятстват или пречат за формирането на висока академична мотивация.
4. Очертаване на насоки за повишаване равнището на академичната мотивация на студентите.

Проучването се проведе в следните учебни студентски групи: Предучилищна и начална училищна педагогика (ПНУП) I и II курс редовно обучение и две групи задочни студенти (I и II курс) от същата специалност. Изследвани бяха общо 78 студенти.

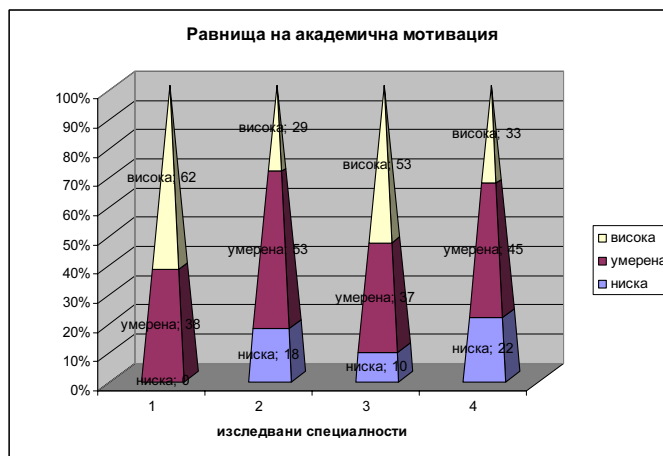
Чрез индивидуална анонимна анкета се оцени академичната им мотивация, като се използва „Въпросник за оценка равнището на академична мотивация“ на А. Величков [8], съдържащ единадесет твърдения: 7 за висока академична мотивация и 4 - за ниска. Използваният метод е предназначен за измерване на академичната мотивация, разбирана като конструкт, който описва общото мотивационно състояние, породено и свързано с обучението във ВУЗ.

Според получените резултати академичната мотивация на студентите се разпределя в 3 степени – слаба, умерена и висока. Не са отчетени данни за наличие на студенти от изследваните специалности, при които да е отчетено отсъствие на академична мотивация. Резултатите от проведеното изследване са представени в Таблица 1.

Таблица 1. Резултати от изследване равнището на академична мотивация на студентите от педагогическите специалности

Степени на академична мотивация	Специалности			
	ПНУП-I курс (редовно обучение)	ПНУП –II курс (редовно обучение)	ПНУП-I курс (задочно обучение)	ПНУП-II курс (задочно обучение)
Висока	62 %	29 %	53 %	33 %
Умерена	38 %	53 %	37 %	45 %
Ниска	0%	18 %	10 %	22 %

Графично резултатите са представени в (Диаграма 1) .

Диаграма 1. Резултати от оценката на равнището на академична мотивация на студентите от изследваните педагогически специалности (редовно и задочно обучение) - (1) - ПНУП-I курс (р);2- ПНУП –II курс(р);3-ПНУП-I курс (з);4-ПНУП-II курс (з)

Получените данни показват, че най-висока степен на академична мотивираност (62%) (се наблюдава при студентите от първи курс редовно обучение, при които не отчитат и случаи на студенти с ниска степен на мотивация (0%).

Аналогично е състоянието на мотивацията и при изследвания контингент студенти от същата специалност (I курс) - задочна форма на обучение, при които академичната мотивация, оценена като висока е 53%.

Тези резултати показват, че студентите от изследваната специалност (в редовна и задочна форма), постъпват за обучение в университета високо мотивирани, като с преминаването им в по-горен курс равнището на високата академична мотивация спада и постепенно се трансформира в по-високи стойности за умерена академична мотивация. За подобна тенденция говорят данните от изследването на студентите от II курс (редовно и задочно обучение), при които регистрираните стойности за висока мотивация са съответно – 29 % (при студентите редовно обучение) и 33% (при студентите задочно обучение), за сметка на стойностите за умерена мотивация, които са- 53% за редовното и 45 % за студентите задочно обучение.

По-високо равнище на академична мотивация като цяло бе отчетено при студентите редовно обучение в сравнение с изследваните студенти от задочния курс.

Изследваните групи студенти от посочените специалности изтъкват, че търсят реални и трайни знания по преподаваните дисциплини, особено тези с практическа насоченост, а не само увеличаване на теоретичните им знания.

Установените данни за високо равнище на академичната мотивация очертават и някои аспекти от личностната характеристика на студентите от педагогическите специалности, тъй като високата академична мотивация е част от активните движещи сили на самоактуализиращата се личност и показател за бъдещото ѝ успешно професионално развитие.

Високата академична мотивация стимулира качеството и интензивността на когнитивната дейност по посока на постигането на предварително формулираните цели, усвояване на нови знания и умения, използването на адекватни стратегии за постигане на високи академични резултати в процеса на обучение.

Съществен параметър на оценката състоянието на академичната мотивация е и констатираният малък процент изследвани лица с ниска степен на академична мотивация, като при студентите от I курс редовно обучение такива не бяха регистрирани изобщо (0%).

Каквото и да е нивото на мотивация, което отделните личности имат в средата на обучение, то може да бъде повишено или понижено, в зависимост от това, което се случва в тази среда. Съществуват много фактори, които могат да въздействат на мотивацията на студентите за учене, включително: интерес към изучаваното образователно съдържание; възприемане полезността на учебната информация; желание за реализация; самоувереност и самоуважение; търпение и постоянство.

Повишаването на равнището на академичната мотивация влияе позитивно върху личната удовлетвореност от постиженията, обуславя ниското равнище на тревожност и отразява постоянните усилия за своевременно преодоляване на страха от провал в процеса на обучението.

Повишаването на академичната мотивация не зависи само от външните фактори. От голямо значение са и личният стремеж към самоусъвършенстване на всеки един студент, любопитството, творческото мислене.

Получените резултати са показател за необходимостта от прилагането на мерки за съхраняване и повишаване интереса на учащите се към академичната дейност, базирани на следните постановки:

- Стимулирането и развитието на висока академична мотивация у студентите – бъдещи педагози означава най-напред осмисляне и интериоризиране в личностен план на целта на обучението от гледна точка развитието на личностните качества и опознаването на собственото „Аз“.
- От изключителна важност е своевременната обратна връзка – студент – преподавател.

В съвременните мотивационни изследвания се посочва [4], че релевантната, своевременна и адекватна обратна връзка, е изключително важна за качеството и ефективността на учебния процес. Чрез нея обучаваните могат да преценят кога и до каква степен са постигнали предварително формулираните цели и са отбелязали успех и напредък. Това води до повишаване на равнището на личната удовлетвореност, на компетентността и по-голяма увереност при дефинирането на бъдещи цели.

Обратната връзка, подчертаваща постигнатия личен прогрес в процеса на обучение е изключително ефективна и стимулира индивидуално-личностното развитие. Обратната връзка подчертава и стимулира индивидуалната самоувереност, насърчава аналитичното и критическо мислене, подобрява

изпълнението на дейността и води до постигането на по-високи резултати в процеса на обучение.

- Изключително важно за поддържането на високо равнище на мотивацията за учене е изграждането и подчертаването на идентичността на всеки един студент в качеството му на активно участващ в обучението. Включвайки в процеса на преподаването субект – субектните отношения, преподавателят получава възможност постоянно да превръща познавателните процеси в личностни.
- За осъществяването на мотивирана професионална подготовка на студентите от особена важност е използването на актуални стратегии и методи, активизиращи обучението, чрез които в рамките на учебната среда преподавателят да създава непрекъснат мотивационен блок за мисловна активност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на резултатите, получени от диагностиката на равнището на академичната мотивация на студентите от посочените педагогически специалности се очертава следните изводи:

1. Високият процент на студентите от изследваните специалности в редовната и задочна форма на обучение, при които е отчетено високо равнище на академична мотивация е показател за добро качество на преподаването, но е и прогностичен фактор за академичната им успеваемост. Студентите от I и II курс са добре мотивирани да се обучават в избраните от тях педагогически специалности.
2. Наличието на оптимална академична мотивация у студентите за усвояване необходимите теоретични и практически знания е един от параметрите за постигане на резултатност на обучението. Получените в резултат на изследването данни за състоянието на академичната мотивация на изследваните студентски групи очертават необходимостта от прилагането на активни стратегии по посока стимулиране адаптивната активност (мотивация за постигане на успех), а също и проявите на творческа активност (система от вътрешни познавателни потребности) за ограничаване броя на студентите със средна и ниска академична мотивация.

Проучването на динамиката на мотивите и движещите сили, които определят интереса на учащите се към академичната дейност е проблем, който подлежи на задълбочени и подробни проучвания, предвид значението на този вид мотивация за личностното и професионално развитие на студентите и за постигането на високи стандарти и качество на обучението на специалисти в областта на предучилищното и началното училищно образование.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Бандура, А. Принципы социального научения. – В: Современная зарубежная социальная психология. М., 1984, 55–60.

[2] Васильев, И. А., М. Ш. Магомед-Эминов. Мотивация и контроль за действием. М., Издательство МГУ, 1991.

[3] Вилюнас, В. К. Психологические механизмы мотивации человека. М., Издательство МГУ, 1990.

[4] Дубовицкая, Т. Д. К проблеме диагностики учебной мотивации. // Вопросы психологии, 2005, № 1, с. 73.

[5] Ильин, Е. П. Мотивация и мотивы. – СПб : Изд. Питер, 2000.

[6] Маслоу, Ейбрахам. Мотивация и личность. – София : Кибеа, 2001.

[7] Маслоу, А. Х. Самоактуализация. – В: Психология личности. Тексты. М., 1982

[8] Радославова, М., А. Величков. Методи за психодиагностика, С., 2005.

[9] Силаги, Е., "Мотивацията", Информационно издателско бюро, Варна., 1992.

За контакти:

Гл. ас. д-р Десислава Стоянова, Катедра "Педагогика, психология и история", Русенски университет "Ангел Кънчев", e-mail: desislava_dok1976@abv.bg

Докладът е рецензиран.